

Represija nad braniteljima/braniteljima ljudskih prava

Žene u crnom

Jun 2021. – Mart 2022.

“Žene u crnom nikada ne pričaju o vremenu.

Žene u crnom su donele političku odluku koja je bila potaknuta dubokim osećanjima krivice i stida da uvek pričamo o zločinima koji su počinjeni u naše ime i o žrtvama i preživelim tih zločina. Napraviti takav politički izbor nije bilo nimalo lako, a ustrajavati na istom već trideset godina je teško”,

Miloš Urošević, aktivista Žena u crnom¹

Žene u crnom su aktivistička grupa i mreža feminističko-antimilitarističke orijentacije, koju čine žene i muškarci različite generacijske i etničke pripadnosti, obrazovnog nivoa, socijalnog statusa, životnih stilova i seksualnih izbora. Žene u crnom su osnovane 9. oktobra 1991. u Beogradu.

Od početka rada Žena u crnom (1991.) suočavaju se sa raznim vidovima represije, kako od strane državnih tako i nedržavnih aktera.

U ovom dosijeu biće dokumentovani slučajevi napada i drugih oblika represije nad aktivistkinjama i aktivistima organizacije Žene u crnom, u period od juna 2021. do februara 2022.

10. jul 2021. – „Nikada nećemo zaboraviti genocid u Srebrenici“

Dana 10. jula 2021, Žene u crnom su kao i svake godine organizovale obeležavanje godišnjice genocida u Srebrenici, na Trgu Republike u Beogradu. Skup je kao i svake godine bio uredno prijavljen policiji 25. juna 2021., znatno pre zakonskog roka od 5 dana pre održavanja skupa. Pre samog početka skupa, prostor Trga Republike je okupiralo više desetina pripadnika desničarskih i profašističkih grupa, između ostalih Levijatan i Narodne patrole. Ove dve grupe su poznate po nasilju nad migrantima i Romima, a takođe se javno hvale svojim dobrim odnosima i saradnjom sa policijom. Tokom čitavog trajanja, oni su pretili i vređali učesnike skupa. Od početka je bilo jasno da je u pitanju organizovan kontra skup, jer su ove osobe bile prisutne i pre početka skupa Žena u crnom, a takođe su imale brojne rekvizite u vidu zastava sa likom ratnog zločinca Ratka Mladića, kao i drugih ratnih zločinaca. Takođe su imali i razglas, koji su koristili da preko njega

¹ <https://www.danas.rs/dijalog/licni-stavovi/svi-pricaju-o-vremenu-mi-ne/>

upućuju uvrede i pretnje učesnicima skupa. Prisutne policajce smo pitali da li je ovaj kontra skup prijavljen i kada, kao i ako jeste, zašto je dozvoljeno njegovo održavanje na istom mestu gde su Žene u crnom već prijavile skup, ali policija nije imala ove informacije, što jasno upućuje da taj skup nije bio prijavljen. Zakon o javnim okupljanjima predviđa mogućnost održavanja skupa i bez prethodne prijave, ako se radi o "spontanom" skupu, bez organizatora. Iz gore navedenih činjenica, se vidi da ovaj skup nije bio spontan, već unapred organizovan. I u slučaju da je policija ovaj skup tretirala kao spontani u smislu Zakona o javnim okupljanjima, nakon što su uvideli da učesnici ovog skupa vređaju i prete učesnicima uredno prijavljenog skupa, kao i da ometaju samo održavanje skupa, pripadnici policije su po Zakonu o javnim okupljanjima bili dužni da istog trenutka zabrane navedeni skup, jer Zakon ne dozvoljava organizovanje skupa, radi ometanja drugog skupa. Tokom čitavog trajanja skupa Žena u crnom, trajali su verbalni napadi, uvrede i pretnje. Ovo se sve dešavalo u prisustvu policije koja je dozvoljavala pripadnicima ovih fašističkih organizacija da prilaze na samo nekoliko metara od učesnika skupa, da pljuju u njihovom pravcu, fotografišu ih i na druge načine uznemiravaju i zastrašuju. Razglas su koristili da puštaju pesme, kojima se veličaju ratni zločinci. Napominjemo da je skup Žena u crnom, komemorativnog tipa i ima za cilj da na dostojanstven način i u tišini oda počast žrtvama. Kada su prisutni predstavnici medija uzimali izjavu od Staše Zajović, predstavnice Žena u crnom, grupa nasilnika je prišla na samo metar od Zajović, sve vreme joj preteći i vređajući, čime je onemogućeno njeno davanje izjave, kao i rad prisutnih medija. Tokom skupa je bilo prisutno više desetina policajaca, što u uniformi, što u civilu. Oni su se postavili na način da spreče fizički kontakt, ali ni na koji način nisu reagovali na pretnje, uvrede i ometanje skupa. Njihov odnos sa nasilnicima je delovao prijateljski, čak i na pokušaje fizičkog kontakta, njihova reakcija se završavala na upozorenju, koje je više delovalo kao "drugarski" savet, nego zvanična službena radnja. Žene u crnom su 27. septembra 2021. podnele zahtev za pristup informacijama od javnog značaja, tražeći od policije službenu belešku o događaju, kao i informaciju da li je policija podnela prekršajne ili krivične prijave. U dopisu Ministarstva unutrašnjih poslova od 6. decembra 2021., obavešteni smo da je povodom navedenog događaja policija podnela prekršajne prijave protiv četiri osobe, ali bez ikakvih dodatnih podataka o identitetu osoba ili o prekršaju za koji su prijavljeni. Naš zahtev da nam dostave službenu belešku je odbijen, iz razloga da navedena službena beleška "sadrži private podatke osoba", te da bi dostavljanjem beleške bilo povređeno njihovo parvo na privatnost. Podsećamo da je po Zakonu o policiji, pripadnici policije su obavezni da sastave službenu belešku o svakom svom postupanju. Ove beleške sadrže opis događaja, kao i preduzete radnje pripadnika policije. Policija je u prethodnom periodu u više navrata dostavljala službene beleške. Napominjemo i da prilikom dostavljanja informacija od javnog značaja, postoji zakonska mogućnost da se u slučaju da se radi o privatnim podacima osoba koje nisu od javnog značaja, oni mogu izostaviti, odnosno zatamniti, što je redovna praksa u takvim slučajevima. U tom smislu odbijanje policije da iz ovog razloga ne dostavi službenu belešku nije u skladu sa zakonom. Ovakav postupak policije smatramo dodatnim pogoršanjem situacije u pogledu dostupnosti informacija od javnog značaja.

22./23. oktobar 2021. – Napad na prostorije Žena u crnom

U noći između petka i subote, 22./23. oktobar 2021., nepoznati počinioci su na ulaznim vratima prostorija Žena u crnom, koje se nalaze u Jug Bogdanovoj ulici broj 18, crnim sprejom ispisali sledeće: Kurve u crnom, Ratko Mladić, kao i pet znakova "četiri S". Policija je obaveštena o ovom napadu i izvršili su uviđaj. Kako ni posle dva meseca od policije nismo dobili obaveštenje o tome koje su radnje na pronalaženju počinioca preduzete, niti da li su počinioci pronađeni, 27. decembra 2021., podneli smo krivičnu prijavu protiv N.N. počinilaca za izvršenje krivičnog dela „Uništenje i oštećenje tuđe stvari“ iz člana 212. stav 1. i „Nasilničko ponašanje“ iz člana 344. stav 1. i stav 2. Krivičnog zakonika RS. Prvo osnovno javno tužilaštvo u Beogradu je rešenjem od 29. decembra 2021., odbacilo krivičnu prijavu, iz razloga što „navedena krivična dela nisu krivična dela za koja se goni po službenoj dužnosti“. U obrazloženju se navodi da se iz navoda krivične prijave ne vidi da je "došlo do značajnog ugrožavanja spokojstva građana", te da se iz tog razloga ne radi od krivičnom delu koje se goni po službenoj dužnosti. Napominjemo da po Zakonu o krivičnom postupku podnositelj krivične prijave nije u obavezi da kvalifikuje o kom krivičnom delu se radi, niti je tužilaštvo obavezano kvalifikacijom dela navedenom u krivičnoj prijavi. U smislu ovog zakona, krivična prijava predstavlja informaciju da se određeni događaj dogodio, a tužilaštvo ima obavezu da preduzme radnje iz svoje nadležnosti, kako bi utvrdilo okolnosti navedenog događaja i u slučaju postojanja osnovane sumnje, da podnese optužni predlog. U rešenju se ne navodi da je tužilaštvo izvršilo bilo koju radnju, što obzirom da je krivičnu prijavu odbacilo u roku od samo dva dana od prijema, nije ni bilo moguće.

13. novembar 2021 – Napad na aktivistu Miloša Uroševića i otimanje i uništavanje transparenta

U subotu 13. Novembra 2021, posle protesta „Mural mora pasti“, koji je održan na Cvetnom trgu od 18h do 19h, povodom odbijanja vlasti da ukloni mural ratnom zločincu Ratku Mladiću oko 19.30h, u ulici Kraljice Natalije, u Beogradu, dvojica nepoznatih počinilaca su s leđa prišli aktivisti Žena u crnom, Milošu Uroševiću, i oteli mu kesu sa platnom na kome piše „Nikada nećemo zaboraviti genocid u Srebrenici.“ Potom su pobjegli sa lica mesta. Nekoliko časova kasnije, na društvenim mrežama se pojavio snimak gde više osoba na nepoznatoj lokaciji, spaljuju navedeno platno. Iako je vest o ovom događaju, kao i snimci paljenja objavljeni u medijima, niko iz tužilaštva ili policije nije stupio u kontakt sa ženama u crnom. Dana 27. decembra 2021., žene u crnom su podnale krivičnu prijavu protiv N.N. počinilaca za izvršenje krivičnog dela „Uništenje i oštećenje tuđe stvari“ iz člana 212. stav 1. i „Nasilničko ponašanje“ iz člana 344. stav 1. i stav 2. Krivičnog zakonika RS. Dva meseca nakon podnošenja krivične prijave, iz tužilaštva još uvek nema nikakve informacije, niti je oštećeni Miloš Urošević kontaktiran. Napominjemo da je tokom predmetnog događaja, na kome je Miloš Urošević prisustvovao, bio prisutan i veliki broj pripadnika fašističkih i nasilničkih grupa, kao što su Levijatan i Narodne patrola, kao i da je bio prisutan veliki broj pripadnika policije. Kako je predmetno platno korišćeno na navedenom skupu, a potom bilo složeno u torbu, bez mogućnosti da se utvrdi sadržaj, očigledno je da su napadači bili prisutni tokom tog skupa i da su Uroševića pratili kada je napustio skup.

29. novembar 2021. – Napad na prostorije Žena u crnom

U noći između nedelje i ponedjeljka, 29. novembra 2021., na ulaznim vratima kancelarije Žena u crnom, nepoznate osobe su auto lakom ispisale: Staša ustaša, Ratko Mladić, Ratko Mladić heroj, Kurve u crnom, Jebemo antifru, i četiri znaka "četiri S". Događaj je prijavljen policiji koja je izvršila uviđaj. Kako ni nakon mesec dana od događaja od policije nismo dobili obaveštenje o tome koje su radnje na pronalaženju počinioca preduzete, niti da li su počinioci pronađeni, 27. decembra 2021., podneli smo krivičnu prijavu protiv N.N. počinioca za izvršenje krivičnog dela „Uništenje i oštećenje tuđe stvari“ iz člana 212. stav 1. i „Nasilničko ponašanje“ iz člana 344. stav 1. i stav 2. Krivičnog zakonika RS. Ni nakon dva meseca od podnošenja krivične prijave nismo dobili nikakvo obaveštenje od tužilaštva. Napominjemo da je iste večeri, na Kalemegdanu, nekih desetak minuta hoda razdaljine od prostorija Žena u crnom, sličnim natpisima oskravljen spomenik i grobnica narodnim herojima. Kako je su u pitanju poruke iste sadržine, napisane istom bojom, kao i veoma sličnim rukopisom, osnovano sumnjamo da se radi o istim počiniocima. Napominjemo i da je pre, kao i nakon ovih događaja, širom Beograda su ispisivane poruke sličnog sadržaja, kao i lik ratnog zločinca Ratka Mladića, što upućuje da se radi o organizovanoj kampanji.

6. decembar.2021. – Pretnje tokom feminističke akcije "Stop ubijanju žena!"

Povodom Međunarodnog dana borbe protiv femicida, |ene u crnom su organizovale akciju na Trgu Republike u Beogradu. Tom prilikom, jedan muškarac, od ranije poznat kao pripadnik neonacističke organizacije Levijatan je zajedno sa psom agresivne vrste staford, upao u centralni prostor gde su bili postavljeni artefakti akcije, šutirajući ih i govoreći: "Jebem vam nasilje". Ubrzo nakon toga policija u civilu ga je zaustavila, a zatim ga legitimisala. Nemamo informaciju da li je policija podnela prekršajnu ili krivičnu prijavu protiv ovog lica.

26. februar 2022. – Ometanje skupa "Stop ratu u Ukrajini" od strane policije

Dana 26. februara 2022, Žene u crnom su organizovale protest protiv napada Rusije na Ukrajinu, u Knez Mihajlovoj ulici u Beogradu. Tom prilikom okupilo se oko sto osoba, od kojih i veliki broj državljana Ukrajine i Rusije koji žive u Beogradu. Na samom početku protesta, policija je okružila deo učesnika i učesnica koji su stajali pored platna sa natpisom Žene u crnom protiv rata. na ovaj način su odvojili ovu grupu učesnika i učesnica skupa od drugih. Takođe nisu dozvoljavali nikome da priđe ovoj grupi i svakoga ko bi pokušao su vraćali, ili nakon ubeđivanja i insistiranja da žele da se pridruže protestu, ih puštali. Od strane organizatora skupa, odmah je skrenuta pažnja pripadnicima policije da na ovaj način razdvajaju učesnike skupa i samim tim ometaju njegovo održavanje. Pripadnici policije su odgovorili da se radi o skupu visokog rizika. Na pitanje predstavnika Žena u crnom, ako se zaista radi o skupu visokog rizika, zašto onda "štite" samo deo učesnika i učesnica, dok je drugi deo ne zaštićen, odgovorno je da se "ne mešamo" i ne govorimo im šta treba da rade. Do kraja skupa oni su nastavili da na ovaj način ometaju skup.

Kampanja protiv Žena u crnom u provladinim medijima i na društvenim mrežama

Mediji pod kontrolom vlasti godinama vode kampanju protiv Žena u crnom, šireći lažne informacije, na ovaj način oni ugrožavaju bezbednost aktivistkinja i aktivista. Navodimo neke od primera ove propagande.

5. septembra 2021., Novosti su objavile tekst pod naslovom *"ŽENE U CRNOM" PORAŽENE NA CETINJU: Milove huligane podržali Nenad Čanak i Staša Zajović, ali se kući vraćaju u svom stilu - kao gubitnici.*² Un ovom tekstu se tvrdi da su Žene u crnom, predvođene Stašom Zajović učestvovala na protestima koji su na Cetinju, održani protiv ustoličenja mitropolita Joanikija Mićovića. Kao dokaz za ove lažne tvrdnje iskorišćena je privatna fotografija Staše Zajović na Cetinju, nastala nekih godinu dana pre navedenog događaja. Napominjemo da se ova fotografija nalazila na Facebook profilu druge osobe, koja nije javna ličnost, što ukazuje da se radi o smišljenoj i planiranoj akciji, jer je navedena fotografija dostupna, a njeno postojanje poznato samo uskom krugu ljudi. Da se radi o koordiniranom napadu, govori i činjenica da je gotovo identičan tekst objavljen od strane drugog provladinog glasila Alo, pod naslovom *"ŽENE U CRNOM" PORAŽENE I NA CETINJU Staša Zajović vraća se kući neobavljenog posla.*³

28. februara 2022., Informer je objavio tekst pod naslovom *KUKU I LELE! ŠTA BI BILO KAD BI OVI VODILI DRŽAVU?! Čuta i 'Žene u crnom' traže: da Srbija zarati sa Rusijom!*⁴, u kome iznose lažnu tvrdnju da su Žene u crnom na skupu protiv rata u Ukrajini tražili da Srbija uđe u rat sa Rusijom.

11. februara 2022., Informer je objavio tekst pod naslovom *ĐILASOV VLADETA I ŽENE U CRNOM ZAJEDNO NA PROTESTU! U pohlepnoj borbi za vlast ne preza od saradnje s autošovinstima koji priznaju GENOCID u Srebrenici!*⁵ U ovom tekstu je iskorišćen snimak sa ekološkog protesta ispred zgrade Predsedništva, na kojem se vidi Staša Zajović kako se rukuje sa kandidatom za gradonačelnika Vladetom Jankovićem. U tekstu se navode lažne optužbe da Žene u crnom tvrde da su Srbi genocidan narod i da Staša Zajović za strane televizije priča sve najgore o srpskom narodu.

1. mart 2022. TV PINK je u Dnevniku u 18.30h objavio vest: *"Žene u crnom su organizovale protest ispred ambasade Rusije. Staša Zajović navodi da su se okupili zbog tiranina Putina, a odluku Srbije da ne uvede sankcije Rusiji, naziva sramnom. Na protestu je bio i Vladeta Janković, Đilasov kandidat za gradonačelnika Beograda".* Ova vest je nakon toga ponovljena više puta. U pitanju je lažna vest, jer Vladeta Janković nije bio na protestu ispred ambasade, a fotografija

² <https://www.novosti.rs/vesti/politika/1033548/zene-crnom-porazene-cetinju-milove-huligane-podrzali-nenad-canak-stasa-zajovic-ali-kuci-vracaju-svom-stilu-kao-gubitnici>

³ <https://www.alo.rs/vesti/politika/540868/zene-u-crnom-porazene-i-na-cetinju-stasa-zajovic-vraca-se-kuci-neobavljenog-posla/vest>

⁴ <https://informer.rs/vesti/politika/681266/kuku-lele-sta-bilo-kad-ovi-vodili-drzavu-cuta-zene-crnom-traze-srbija-zarati-rusijom>

⁵ <https://informer.rs/vesti/politika/676152/vladeta-jankovic-stasa-zajovic-protos-genocid-srebrenica>

kojom se ilustruje vest i na kojoj se nalaze Staša Zajović i Vladeta Janković snimljena je na ekološkom protestu 10.2.2022. .

U isto vreme na društvenim mrežama se u broju koji se meri hiljadama objava, Žene u crnom u celini, kao i Staša Zajović i Miloš Urošević vređaju i preti im se. Ni jedna od ovih pretnji do sada nije procesuirana. Ono što dodatno zabrinjava da ovu kampanju pretnji i uvreda na društvenim mrežama često sprovode nalozi koji su direktno povezani sa vlašću. Poznato je da vlast koristi društvene mreže da širi svoju propagandu, koristeći takozvane troll factories, kojima se na organizovan način multiplikuju sadržaji i preplavljaju društvene mreže. Kao primer navodimo nalog na twitteru pod nazivom Detektor laži. Ovaj nalog često kreira sadržaje kojima se šire laži o Ženama u crnom, a potom se putem armije botova koje organizuje vlast, ovi sadržaji dele i do više stotina i hiljada puta.⁶

Pored direktne ugroženosti koje ovakve kampanje uzrokuju aktivistkinjama i aktivistima Žena u crnom, druga bitna posledica je svojevrsna društvena ostrakizacija Žena u crnom. Veliki broj ljudi izbegava da bude doveden u bilo kakvu vezu sa Ženama u crnom, jer to neminovno vodi optužbama da "rade protiv naroda, da vređaju ili mrze narod" i slično. Ovo se jasno može videti u slučajevima napada na Žene u crnom. U prethodnih nekoliko meseci bilo je više napada na aktiviste i aktivistkinje koji su iskazivali neslaganje sa promocijom ratnih zločinaca i negiranjem ratnih zločina. U istovetnim slučajevima napada, pojedinke ili pojedinci, kao i organizacije i političke partije su osuđivali napade, ali kada su napadnute Žene u crnom, ova reakcija je u mnogo slučajeva izostala. Čak i u slučajevima kada je podrška izražavana privatno, izostala je javna podrška iz straha po "ugled".

Opstrukcija praćenja sudskih postupaka

Deo aktivnosti Žena u crnom čini i praćenje sudskih postupaka od interesa za javnost. Ova aktivnost je često opstruirana od strane pravosudnih organa, pred kojima se vode postupci, koji koriste brojne izgovore i taktike, kako bi onemogućili prisustvo aktivistkinja Žena u crnom suđenjima u svojstvu javnosti. Kao primer ovakvih praksi navodimo postupak koji se vodi protiv optuženog direktora "Nemenske" iz Lučana, Radoša Milovanovića za smrt dvojice radnika. Ovaj postupak se vodi pred Osnovnim sudom u Ivanjici. Žene u crnom prate ovaj postupak od samog početka. Od januara 2021., sudsko veće je na različite načine, onemogućilo prisustvo aktivistkinja Žena u crnom na šest ročišta (28.01.2021., 12.03.2021., 27.08.2021., 30.11.2021., 19.01.2022., 16.03.2022.). U svim ovim slučajevima, Žene u crnom su se zvanično obratile Sudu, u većini slučajeva nikakav odgovor nije stigao, da bi po dolasku u Ivanjicu, prisustvo bilo onemogućeno po različitim izgovorima (nedovoljan kapacitet sudnice, pandemijske mere i slično).

Mirko Medenica
Beograd, 02.03.2022.

⁶ <https://twitter.com/LaziDetektor/status/1498633475150200834>